

Dezinstituționalizarea îngrijirii copilului

1

**DR. STELA GRIGORAS,
PARTENERIATE PENTRU FIECARE COPIL
9 APRILIE, 2014**

Conținut

2

- Context
- Reconfigurarea sistemului de îngrijire a copilului
- Abordările dezvoltate de Parteneriate pentru fiecare copil
- Conceptul DI
- Etapele de implementare
- Lecții învățate
- Recomandări

Context - Sistemul de îngrijire a copilului în anii 90

3

- Dependent de sistemul rezidențial
- Lipsa serviciilor comunitare de prevenție;
- Puține alternative de îngrijire bazată pe familie;
- Normele sociale: instituțiile considerate soluții bune pentru copii;
- Fragmentare, lipsa coordonării în dezvoltarea politicilor și implementarea lor;
- Sărăcia și accesul la educație – factori de baza care împingeau familiile să accepte instituționalizarea copiilor lor.

Context – primele încercări

4

- In 2000 – 2003 - primele idei de închidere/reorganizare a instituțiilor rezidențiale înaintate de ONG-le internaționale și locale, dar respinse agresiv și indiscutabil de autorități și instituțiile rezidențiale.
- Din interiorul sistemului se aduceau argumente care țineau de: angajarea personalului instituțiilor, viitorul problematic al copiilor după închiderea instituțiilor, utilizarea clădirilor instituțiilor, etc.
- P4EC și alte organizații aduceau drept exemplu datele cercetărilor internaționale care demonstau efectele grave ale instituționalizării asupra dezvoltării copiilor, însă la acel moment nu avea efecte vizibile, dar au impulsionat procesele de gândire la factorii de decizie de la nivelul național și local.

Context – lansarea reformei

5

- **În 2006**, forma principală de îngrijire a copilului era îngrijirea rezidențială, 67 instituții mari, cu aproximativ 12,000 copii plasați;
- **În iulie 2007** – lansată Strategia națională și Planul de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012
- **Între 2007 - 2010** - doar 1 instituție - închisa, 1 – reorganizata, interesați în susținerea reformei - doar câteva organizații neguvernamentale
- **În 2010** – a fost constituit Consiliul pentru promovarea reformei
- **Între 2010 și 2012** au fost închise circa 20 instituții micșorând numărul copiilor plasați în îngrijirea rezidențială cu 54%.
 - Reforma a cuprins, preponderent, copiii de vîrstă școlară, instituționalizați din motive educaționale și sociale și nu a acoperit suficient copii de vîrste mici și copii cu dizabilități.
- **În 2014** - 43 instituții cu 3909 copii, dintre care 35 instituții cu 3088 copii sunt ale ME.

Context - rolul P4EC in reforma

6

Raionul	Instituția rezidențială	Nr. copii
Ungheni	Gimnaziul internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească, or. Ungheni	113
	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale, Sculeni	71
	Centrul ftiziopneumologic de reabilitare pentru copii, or. Cornești	38
Fălești	Gimnaziul internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească, or. Fălești	115
	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale, Socii Noi	53
	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale, Albinețul Vechi	51
Călărași	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale din or. Călărași	71
Cahul	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale din s. Crihana Veche	36
	Gimnaziul internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească din or. Cahul	155
Telenești	Gimnaziul internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească din Căzănești, Telenești	73
	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale din Telenești	105
Sîngerei	Școala auxiliară pentru copii cu cerințe educaționale speciale din Sîngerei	77
Total		958

Reconfigurarea sistemului de îngrijire a copilului - conceptul cheie

7

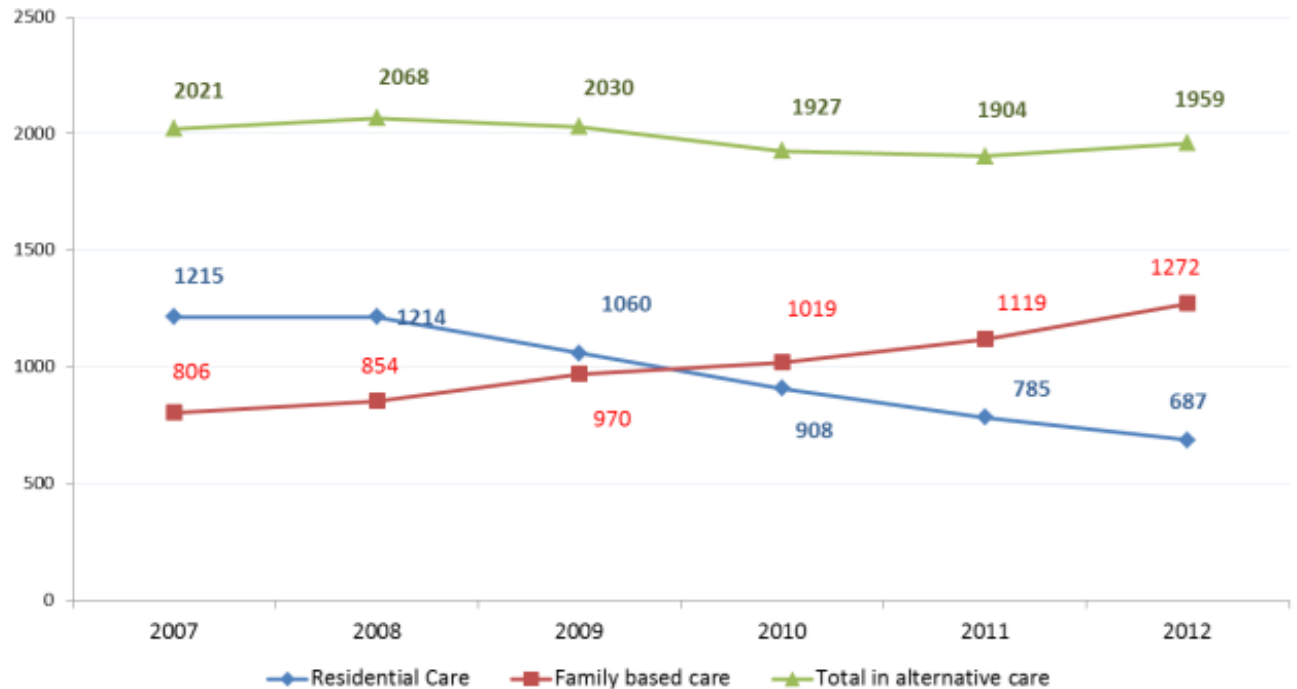
- **Ideea principală** - proporția cea mai mare de copii sunt deserviți la nivel comunitar; un număr mai mic de copii - în servicii specializate; și doar un număr mic de copii - în îngrijirea rezidențială (serviciu cu specializare înaltă).
- **S-a reușit o schimbare la toate nivelele de prestare de servicii, astfel în cât:**
 - copii care înainte beneficiau de îngrijire rezidențială, care trebuie să fie oferită doar copiilor cu necesități foarte complexe, acum preponderent beneficiază de servicii specializate sau comunitare,
 - alți copii care erau în afara sistemului de protecție și îngrijire au fost incluși în sistemul de servicii

Reconfigurarea sistemului de îngrijire a copilului

8

RESULTATE:

1. **ingrijirea residentiala in declin (Numarul copiilor a scazut cu 50%)**
2. **serviciile alternative bazate pe familie depasesc ingrijirea rezidentiala**
3. **mai putin copii plasati in ingrijirea alternativa per total**

Reconfigurarea sistemului de îngrijire a copilului

9

2007

11,544
copii în îngrijire
rezidențială

6,562 copii in
servicii de
îngrijire
alternativă bazată
pe familie

Îngrijire
comunitara

2012

6,057
copii în îngrijire
rezidențială

10,060 copii in
servicii de îngrijire
alternativă bazată
pe familie

15,222 copii in
servicii comunitare

Abordările generale

10

- **Analiza cauză efect a separării** copiilor de familie și plasarea lor în instituțiile rezidențiale
- **Definitivarea teoriei schimbării** pe care s-a bazat intervențiile de dezvoltare
- **Definitivarea conceptului de dezinstituționalizare (DI)**
- **Identificarea componentelor de baza ale intervenției** care împreună ar asigura efecte de lungă durată – creșterea copilului în familie puternică.
- **Planificarea strategiilor de intervenție pe fiecare componentă** în parte în baza evaluărilor pre-intervenție (baseline):
 - Cercetarea serviciilor sociale
 - Cercetarea fenomenului abuzului și neglijării
 - Revizuirea legislației în vigoare în contextul implementării Liniilor Directoare privind îngrijirea alternativă a copilului
 - Cercetarea opiniilor profesioniștilor și a publicului larg privind separarea copilului de familie și instituționalizarea lui
 - Evaluarea necesităților de instruire a tuturor actorilor implicați în proces
 - Evaluarea resurselor financiare în sistemul rezidențial și alte servicii

Teoria schimbării

11

- **Asigurarea dreptului fiecărui copil de a crește într-o familie puternică** necesită o varietate de abordări și intervenții strategice la diferite nivele și domenii ale sistemului de protecție a copilului, începînd cu copilul și terminînd cu nivelul de politici.
- Include nu doar **dezvoltarea unui spectru larg de servicii centrate pe copil și bazate pe familie și comunitate**, dar și:
 - un cadru de politici, fundamentat pe cercetări
 - capacitățile profesionale necesare,
 - resurse dedicate,
 - parteneriate coordonate între organizațiile publice și cele din societatea civilă,
 - schimbarea sistemului dar și a normelor sociale – ambele procese absolut necesare,
 - transformarea sistemului de îngrijire a copilului în contextul mai larg al protecției sociale,
 - oportunitatea copiilor și familiilor de a fi auziți - împuternicirea copiilor și familiilor să ceară realizarea drepturilor lor și să participe în procesele decizionale și să contribuie la schimbarea sistemului.

Abordări

12

- **Abordarea complexă a reformei** sistemului rezidențial prin conectarea acestuia la politicile naționale de protecție a copilului, la sistemul existent de servicii sociale și educaționale.
- **Proces consultativ cu toți constituenții**, în special cu copiii și familiile.
- **Rolul de lider al autorităților** locale în procesul de reorganizare a sistemului, construirea unor parteneriate bine coordonate, responsabilizarea pentru luarea deciziilor.
- **Asigurarea condițiilor de creștere și dezvoltare sigure pentru fiecare copil** în afara instituției – condiției de bază a procesului de DI.
- **Interesul superior al copilului** – la baza procesului de DI, care asigură o familie puternică pentru fiecare copil. Interesele instituției sunt considerate net inferioare interesului superior al copiilor.
- **Sărăcia familiei și necesitățile educaționale speciale ale copilului** – nu pot constitui motive pentru separarea copilului sau ne-revenirea lui în familie.
- **Evitarea transferării copiilor dintr-o instituție în alta**, doar reintegrarea în familie sau plasarea în servicii alternative, cu un plan de asistență întocmit și cu durata plasamentului stabilită.
- **Mobilizarea resurselor existente** la nivel local pentru asigurarea eficienței reintegrării.

Conceptul de dezinstituționalizare a sistemului de îngrijire a copilului include

13

- Identificare timpurie și răspuns la riscul de separare a copilului de familie
- Dezvoltarea serviciilor de suport familial (primar și secundar)
- Dezvoltarea sistemului de prevenire a separării (gate-keeping)
- Dezvoltarea alternativelor familiale de îngrijire
- Orientarea prestațiilor bănești către cele mai vulnerabile familii cu copii
- Dezinstituționalizarea copiilor din instituții
- Închiderea/transformarea instituțiilor rezidențiale
- Promovarea incluziunii școlare
- Monitorizarea continua a asistenței copiilor în familii, instituții și alte servicii
- Promovarea multi-disciplinarității în răspunsul profesioniștilor la nevoile copilului
- Redirecționarea mijloacelor bănești de la sistemul rezidențial spre serviciile sociale și educaționale

Etape de lucru

14

- **pregătirea procesului:** elaborarea metodologiei și realizarea evaluării complexe a instituției, elaborarea planului de transformare a instituției, luarea deciziei cu privire la statutul instituției și stabilirea moratoriului asupra instituționalizării copiilor.
- **pregătirea copiilor pentru reintegrare:** programe de dezvoltare a personalității - copiii au fost pregătiți să facă față schimbărilor din viața lor, le-au fost create abilități de a relaționa în medii educaționale noi, împuternicindu-i să decidă cu privire la propria viață.
- **pregătirea familiei pentru reintegrarea copilului:** consolidarea capacităților părinților, înlăturarea dependenței familiei de suportul statului în îngrijirea copilului, în unele cazuri a rezistenței de a primi copilul în familie.
- **pregătirea personalului din instituție pentru schimbare,** susținere în procesul de recalificare și angajare pe piața forței de muncă.
- **reorganizarea propriu-zisă a instituției** într-un alt serviciu / racordarea instituției la standardele minime de calitate sau închiderea acesteia, în funcție de deciziile.

Pregătirea procesului de reorganizare/închidere a instituției

15

- **Evaluarea situației copiilor** în vederea examinării oportunităților de reintegrare sau plasare în alternative familiale, realizată de o echipă multidisciplinară instruită
- **Evaluarea situației familiei** în vederea analizei capacității familiei de a oferi copilului îngrijire adecvată necesităților; gruparea familiilor în funcție de probabilitatea reintegrării cu succes a copilului.
- **Analiza serviciilor sociale și educaționale din comunitate și raion** la care ar putea fi conectați copiii și familiile acestora în procesul de Di; stabilirea necesităților în servicii, care trebuiau dezvoltate sau extinse.
- **Analiza serviciilor din cadrul instituției:** procesul educațional, extra-curricular, îngrijirea copiilor.
- **Evaluarea resurselor umane:** calificările angajaților, formarea continuă, vechimea de muncă, stilul de comunicare cu copiii.
- **Analiza resurselor financiare:** dinamica indicatorilor, cheltuielile curente, costul per elev, numărul mediu al elevilor și numărul mediu al unităților de personal din instituție.
- **Evaluarea tehnică a imobilului** pentru a stabili gradul de uzură din punct de vedere tehnic și posibilitatea utilizării în continuare a construcției.
- **Întocmirea raportului pe instituție**, cu formularea concluziilor și recomandărilor pentru fiecare copil și cu privire la instituție, inclusiv personalul, baza materială, imobilul și bugetul instituției.

Decizii privind reorganizarea/închiderea

16

- **Luarea deciziei cu privire la statutul instituției** în baza alegerii din trei opțiuni:
 - instituție recomandată spre închidere,
 - instituție recomandată spre reorganizare în alt tip de serviciu și
 - instituție recomandată să funcționeze în continuare, cu racordarea ei la standardele minime de calitate.
- **Transferul instituției** la balanța CR/CM în cazul instituțiilor subordonate ME.
- **Momentul închiderii** instituției rezidențiale are o importanță crucială:
 - Închiderea rapidă a instituției – duce la riscuri mari pentru copii dar și personal
 - Închiderea întârziată - pierderi nemotivate de resurse financiare, ardere psihologică pentru personal, demotivarea autoritățile locale de a continua procesul de închidere a instituției.
- **Stoparea intrărilor copiilor în instituție** – finalul etapei de pregătire.

Dezinstituționalizarea copiilor

17

- **Scop:** asigurarea reintegrării sigure a copiilor în familie, școală și comunitate.
- **Planului de reintegrare** ca parte a planului individual de asistență.
- **Gruparea copiilor** în funcție de posibilitatea reintegrării:
 - copii care au petrecut în instituție o perioadă mai mică de timp, reintegrarea, de regulă, este mai ușoară;
 - copii cu capacități de învățare adecvate vârstei, dar care suferă din cauza delăsării pedagogice;
 - copii ai căror părinți/îngrijitori doresc și sînt în stare să ofere îngrijire copilului în familie.
- **Asigurarea unei colaborări strînse în jurul copilului** între asistenții sociali comunitari, specialiști și primărie.
- **Monitorizarea riguroasă** a tuturor reintegrărilor și plasamentelor copiilor în afara familiei, precum și a procesului de includere școlară a copilului.

Pregătirea familiei pentru reintegrarea copilului

18

- **Scop:** susținerea familiei pentru a asigura copilului o îngrijire adecvată necesităților.
- **Stabilirea nivelului de suport pentru fiecare grup de familii** - gruparea familiilor în funcție de gradul de pregătire pentru revenirea copilului pentru :
 - pregătite pentru reîntoarcerea copilului;
 - au nevoie de suport pentru a crea condiții pentru revenirea copilului;
 - nu au condiții și capacități pentru a asigura copilului îngrijire adecvată.
- **Asistentul social comunitar în conlucrarea cu echipa multi - disciplinară** de la nivelul local – responsabil pentru pregătirea familiei, mobilizarea suportului necesar și monitorizarea reintegrării.
- **Suport practic, financiar și psihologic** oferit familiilor pentru reintegrarea copilului.

închiderea/reorganizarea instituției rezidențiale

19

- **Stabilirea strategiilor de suport** – gruparea personalul instituțiilor:
 - angajați trecuți de vîrstă pensionării;
 - angajați calificați care pot fi reangajați prin transfer;
 - persoane care pot fi angajate în serviciile noi;
 - persoane care au nevoie de recalificare/perfecționare pentru angajare în servicii noi.
- **Reducerea rezistenței la schimbare:**
 - activități de sensibilizare privind reforma, DI, tendințe în politicile naționale;
 - instruire în managementul schimbării;
 - implicarea personalului în evaluarea copiilor și susținerea procesului de DI.
- **Orientarea spre noi profesii** - familiarizarea cu:
 - necesitățile și drepturile copiilor;
 - modalități alternative de a satisface nevoile copiilor;
 - serviciilor sociale pentru copii;
 - serviciile de suport în cadrul sistemului educațional (CDS).

Închidere/reorganizare a instituției rezidențiale

20

- **Închiderea instituției:**
 - pregătirea și organizarea dezinstituționalizării și reintegrării copiilor;
 - luarea deciziei cu privire la redirectionarea resurselor financiare eliberate;
 - elaborarea unui plan de reangajare a personalului;
 - instruirea personalului pentru angajare în servicii noi sau cele existente;
 - luarea deciziei cu privire la utilizarea imobilului eliberat.
- **Reorganizării instituției într-un alt tip de serviciu** (modelul de la Cahul):
 - identificarea golurilor în sistemul de îngrijire a copilului și luarea deciziei privind crearea serviciului;
 - elaborarea actelor necesare în conformitate cu standardele minime de calitate pentru serviciul nou;
 - instruirea personalului pentru angajare în serviciul nou;
 - adaptarea și dotarea spațiilor în corespundere cu cerințele serviciului nou.
 - personalul eliberat în urma închiderii instituției - prioritate la angajare în serviciul nou-creat.
- **Păstrării instituției** și racordării acesteia la standardele minime de calitate :
 - stabilirea lacunelor existente în funcționarea instituției în baza evaluării;
 - ajustarea serviciilor prestate la standardele minime de calitate;
 - planificarea unui program de formare continuă pentru personal;
 - introducerea în practica instituției a tehnologiilor noi de lucru;
 - conectarea copiilor la alte servicii din comunitate și raion în corespundere cu necesitățile individuale.

Lecții învățate – avantaje și provocări

21

- Promovează un sistem centrat pe copil și familie
 - Abordare fundamentată științific – focusarea resurselor și eforturilor
 - Se construiește în baza resurselor și capacităților existente
 - Susține redistribuirea resurselor de la instituție spre comunitate
 - Poate fi replicată
 - Este măsurabilă
- Solicită competențe profesionale specializate
 - Este un proces intens, care are nevoie de resurse pentru perioada de tranziție
 - Este implementat în condițiile unei rezistenți (dezvoltarea unor capacități de a deservi copiii într-o altă manieră versus găsirea unor noi roluri în special la nivel de staff al instituțiilor)
 - Necesită investiții pentru acoperirea golurilor, pentru dezvoltarea unei forțe de muncă nouă suplimentar la cea existentă.

Lecții învățate – reforma sistemului

22

- **Reforma sistemului rezidențial în R. Moldova este un proces crucial și ireversibil, succesul este condiționat de:**
 - Angajamentul politic clar (orice șovăială are impact asupra bunului mers al reformei)
 - Leadership/coordonarea strategică - procesul a demarat cu o mai mare intensitate odată cu formarea Consiliului de coordonare a reformei; APL-urile cu un nivel înalt de liderism au finalizat reforma cu beneficii pentru copii, familii, sistemul de protecție a copilului.
 - Competențele profesionale la toate nivelele
- **Reforma sistemului rezidențial implică colaborarea la nivel național și local**
 - Colaborarea la nivel național cu MMPSF, ME, MF și MS a fost orientată spre consolidarea sistemului de protecție a copilului, precum și spre dezvoltarea politicilor sociale adresate prevenirii separării copiilor de familii și protecției copiilor lipsiți de îngrijire părintească.
 - Colaborarea la nivel local a asigurat asumarea responsabilităților și mobilizarea resurselor pentru reorganizarea/închiderea instituțiilor rezidențiale și dezvoltarea serviciilor sociale și educaționale pentru copii.
- **Reducerea intrărilor noi în sistem prin sistemul de prevenire a separării copiilor de familii** – strategia care a asigurat succesul reformei.

Lecții învățate – reintegrarea copilului

23

- **Pregătirea – este cheia succesului** - pregătirea copilului pentru DI, a familiei pentru revenirea copilului acasă, a comunității și școlii pentru incluziunea socială/școlară a copilului.
- **Pregătirea actorilor în baza rezultatelor evaluări complexe** a necesităților copilului și a capacității familiei de a le satisface, care stă la baza elaborării planurilor individuale de asistență și de sprijin până și după reintegrarea copilului în familie.
- **Monitorizarea post-reintegrare** – pentru a preveni reapariția riscurilor și separarea repetată a copilului.
- **Succesul reintegrării depinde de incluziunea școlară a copilului;** mulți copii manifestă CES, pot avea deformări de personalitate condiționate de influența mediului instituțional.

Lecții învățate – transformarea instituției

24

- **Metodologia de evaluare complexă a instituției și luarea unor decizii informate**, elaborată, pilotată și perfecționată în cadrul proiectului, și-a demonstrat eficiența și poate fi aplicată pentru închiderea/reorganizarea oricărei instituții pentru copii.
- **Durata procesului de reorganizare a instituției** trebuie să fie optimă. În cazul în care acest proces decurge foarte rapid, pe lângă riscurile asociate cu procesul de reintegrare a copilului, există riscuri pentru personal, utilizarea eficientă a resurselor financiare.
- **Redistribuirea personalului** în rezultatul închiderii instituțiilor specializate – o provocare majoră, condiționată de necunoașterea metodologiei de lucru cu copiii fără dizabilități, dar și de efectele activității îndelungate într-un mediu cu o cultură instituțională închisă.
- **Utilizarea clădirilor** eliberate în urma închiderii instituției – o preocupare importantă dar nu în defavoarea copilului și bunului simț.

Gînduri despre revenirea acasă

25

- *“Este O.K. la școala internat, dar este mai bine acasă, cu părinții.”* (Băiat, Călărași)
- *“Eu am fost foarte bucuroasă [cînd mi s-a spus că voi merge acasă]. Eram bucuroasă să știu că voi trăi mereu acasă cu familia mea.”* (Fată, Ungheni)
- *“Eu vroiam să merg acasă, pentru că îmi era dor de părinții mei; dar acasă eu nu mai am prieteni.”* (Băiat, Ungheni)

Îngrijorarea cu privire la școala nouă

26

- *“Nu cred că voi reuși să fac față. Vom studia discipline noi acolo: fizica, biologia și limbi străine. Noi am studiat doar limba rusă la școala auxiliară.”* (Fată, Călărași)
- *“Eu cred că ne vor pune să stăm la băncile din ultimul rând și nu vom învăța nimic.”* (Băiat, Călărași)
- *“Mie îmi este rușine să spun oamenilor la ce școală eu am obișnuit să merg. Îmi este frică că ceilalți copiii își vor bate joc de mine pentru că eu am învățat la școala auxiliară.”* (Băiat, Fălești)

Libertatea și prietenia de a fi acasă

27

- *“Noi eram practic izolați în școala rezidențială: școala era pe teritoriu, cantina era pe teritoriu și noi eram ca niște oameni sălbatici, nici nu am cuvinte să descriu situația...noi nu puteam comunica cu alți oameni, eram foarte izolați. Acum merg la școală și pot vorbi cu multe persoane.” (Fată, Fălești)*
- *“Mă simt bine. Consider că avem mai multă libertate, nu în sensul că putem face orice – părinții ne controlează, în special în cazul meu. Eu pot să-mi petrec timpul liber cu prietenii mei, pot face foarte multe lucruri, pe care nici nu îmi imaginam că le pot face la școala rezidențială; asta e tot.” (Fată, Fălești)*
- *“Am reușit să-mi fac mulți prieteni noi aici în sat și sunt cu adevărat fericit.” (Băiat, Ungheni)*

Opiniile îngrijitorilor referitor la copiii lor fiind acasă

28

- *“Sunt mai liniștită acum; ei mă ajută foarte mult. Noi eram ca străini când ei locuiau în școala-internat...este mai ușor [din momentul în care fiicele mele au venit acasă]. Atunci când o persoană este liniștită sufletește, ea vede viața în culori mai frumoase.”* (Mamă, Ungheni)
- *“Sunt fericită că copiii mei sunt alături de mine, ei mă mai ajută prin gospodărie. Îi văd lângă mine, în văd cum cresc și pot să-i ajut. În cazul în care ei au ceva probleme, ei pot vorbi cu mine. Eu sunt sprijinul lor și ei al meu.”* (Mamă, Ungheni)
- *“El vrea multe lucruri, dar noi nu avem bani destui să-i cumpărăm tot ce el vrea. Este mai complicat [de când el a venit acasă] să cumpărăm mâncare suficientă... [dar acum] eu sunt mai liniștit. Este mai ușor acum, nu mai suntem îngrijorați. Eu îi duceam dorul.”* (Tată, Ungheni)

Recomandări

29

- **Continuarea reformei!** Mai mult curaj, determinare și profesionalism din partea tuturor actorilor.
- **Responsabilități clare pentru diferite elemente ale procesului** pentru ministerele de resort și autoritățile publice locale.
- **Autoritățile publice locale sunt prin lege responsabile de fiecare copil** care are nevoie de protecție și îngrijire în afara familiei, dar și celor în situație de risc; APL iau decizii privind dezinstituționalizarea fiecărui copil într-o modalitate participativă utilizând capacitatea Comisiei privind protecția copilului aflat în dificultate.
- **Reintegrarea copilului este un proces continuu**, și nu ține de decizia ministerelor sau APL de închidere a instituției.
- **Să nu închidem instituțiile peste noapte** – transferând copiii dintr-o instituție în alta. Acest proces are nevoie de evaluare minuțioasă, planificare, resurse umane instruite și angajament politic și profesionist.
- **Conștientizarea rolului ONG-urilor în acest proces.** ONG-urile nu sunt autoritatea tutelară și deci nu iau decizii privind reintegrarea copiilor sau închiderea instituțiilor. ONG-urile vin cu suport tehnic, metodologii, tehnologii și acoperă cheltuielile de tranziție de la instituție la un sistem de îngrijire bazat pe familie și comunitate.